

Н. М. Краус,

к. е. н., доцент, докторант відділу теорії економіки і фінансів

Науково-дослідний фінансовий інститут ДННУ “Академія фінансового управління”, м. Київ

ПАРАГЕНЕЗ ІНСТИТУТІВ РОЗВИТКУ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА КОМПОНЕНТА ПАРАДИГМИ ІННОВАЦІЙНОГО ЗРОСТАННЯ

N. N. Kraus,

*candidate of economic sciences, docent person working for doctor's degree
of Department of Theory Economic and Finance Financial Research Institute
SESE “Academy of Financial Management”, Kyiv*

PARAGENESIS OF INSTITUTES OF DEVELOPMENT AND INSTITUTIONAL COMPONENT OF PARADIGM OF INNOVATIVE GROWING

У статті досліджено та узагальнено спільне просторове походження “старих” інститутів розвитку та “нових” інститутів інноваційного розвитку. Обґрунтовано і розкрито інституціональної компоненти парадигми інноваційного розвитку. Встановлено особливості формування “нових” інститутів інноваційного розвитку під впливом змін в інституціональній, науково-технічній, технологічній та соціально-економічній структурах.

Доведено, що інституціональні зрушення в економіці в напрямі інноваційності – це довгохвильовий перетворювальний процес соціально-економічного розвитку структурних одиниць, що проявляється в досягненні пікових показників розвитку та процесом хабітуляції, тобто “озвичаяванням” “нових” інститутів інноваційного розвитку. Запропоновано хабітуалізацію “нових” інститутів інноваційного розвитку розуміти як перетворення діяльності інститутів на повсякденну та при зви чаєну до нових правил, норм, умов.

Зроблено висновок про те, що розвитку інноваційних процесів притаманні революційно-еволюційні перетворення. Такого роду перетворення характеризується нестійкістю, нестабільністю, технологічними проривами, винаходами, науковими відкриттями, які діють за новими принципами.

Common spatial origin of the “old” institutes of development and “new” institutes of innovative development are explored and summarized in the article. Institutional component of paradigm innovative development are proved and disclosed. Features of formation of “new” institutes of innovative development under the influence of changes in the institutional, scientific, technical, technological and socio-economic structures are installed.

It is proved that institutional changes in the economy in the direction of innovativeness – it is a long-wavelength converting process of socio-economic development of structural units that manifested in achieving peak indicators of development and process habitual of “new” institutes of innovative development. It is proposed habitual of “new” institutes of innovative development understood as transformation of activity of institutes on the everyday and accustomed to the new rules, norms and conditions.

It is concluded that the development of innovative processes inherent revolutionary and evolutionary transformation. This kind of transformation is characterized by imbalance, instability, technological gaps, inventions, scientific discoveries, which operate on new principles.

Ключові слова: *інститути інноваційного розвитку, біфуркація, флуктуація, парадигма інноваційного розвитку, хабітуалізація.*

Key words: *institutes of innovative development, bifurcation, fluctuation, paradigm of innovative development, habitual.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Вибір на користь постіндустріалізму, незалежно від ступеня форсування відповідних структурних зрушень, спонукає суспільство до прискореного формування всієї системи сучасних інститутів, тобто до побудови нині відсутніх фрагментів ланцюга. Сам старт формування відповідних інститутів спрацьовує як виклик для всієї системи, що призведе до певної реакційної відповіді. Традиційна індустріально-інституціональна модель у даному випадку не підходить, бо буде відтворювати стару економіку. Зрушення ж у напрямі високотехнологічності без попереднього формування інститутів, розрахованих на інновації, є просто неможливим [1, с. 15].

Отже, важливість вибору сучасного інституціонального облаштування потребує конкретизації та врахування тих змін, що для сучасного постіндустріального вибору є обов'язковими. Саме інститути визначають хід історичного розвитку економік окремих країн (груп країн), регіонів і цілого світу та їх сучасний стан.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Цінними в науковому сенсі дослідженнями проблематики інституціональної структури та положень інституціональної еволюційної теорії є наукові праці таких визначних учених, як В.-Б. Занг, Д. Норт, Ж.-Е. Лейн, С. Ерссон, Дж. Майер, Б. Роуан, О. Панеб'яко, Б. Пітерс, Е. Петерс, С. Хантінгтон.

Українські вчені-економісти теж активно долучаються до творення понятійного апарату інституціональної палітри системних досліджень інноваційної економіки. Серед них імена Ю. Бажала, В. Бранського, А. Гриценка, Ю. Зайцева, С. Івашина, Р. Коренченка, В. Липова, І. Малого, О. Носова, С. Пахомова, В. Решетило, Л. Федулової, А. Чухна, В. Якубенка. Але, разом з тим, значна кількість проблем щодо розуміння парадигми інноваційного розвитку та становлення “нових” інститутів інноваційного розвитку і їх хабітуалізації залишаються недостатньо розкритими.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження спільного просторового походження “старих” інститутів розвитку та “нових” інститутів інноваційного розвитку. З'ясування особливостей формування “нових” інститутів інноваційного розвитку під впливом змін в інституціональній, науково-технічній, технологічній та соціально-економічній структурах. Обґрунтування і розкриття інституціональної компоненти парадигми інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Еволюційні та революційні трансформаційні процеси перетворення інститутів розвитку на інститути інноваційного розвитку економіки повинні, на нашу думку, брати свій початок з внесення змін у інституціональній та техніко-технологічній структурах на загальнодержавному, регіональному і локальному рівнях.

Погоджуємося з думкою С. Івашина та О. Івашина, що в процесі трансформаційних змін у складних економічних системах (в тому числі інноваційній) виникають проблеми субординації та координації, пов'язані з інституціональними розривами між інституціональними рівнями, суміжними інститутами, правилами гри і контролю в межах інституціональної структури економіки. Такі розриви, на їх думку, свідчать, що зв'язок між суміжними правилами незабезпечений, що виникаючі “нові” та існуючі інститути некомпліментарні та руйнують соціальну й економічну системи. Якщо інституціональні розриви є значними, то створюється загроза виникнення незавершених і проміжних соціальних станів з відверто негативними для функціонування економічної системи наслідками, що виявляються у збільшенні трансформаційних витрат [2, с. 312].

Ми поділяємо погляди українського дослідника О. Зибарева про те, що всі ці зміни повинні носити характеристики динамічно-розвиваючих (так звані модерно-революційні трансформаційні процеси) чи інерційно-розвиваючих (так звані інерційно-еволюційні трансформаційні процеси) процесів [3, с. 11]. Процеси інерційного характеру відбуваються в рамках поступового, постадійного внесення змін у діючу національну економіку з метою впровадження певних, стимулюючих інноваційний розвиток, заходів.

Розвитку інноваційних процесів притаманні революційно-еволюційні перетворення. Відображенням таких перетворень, у даному випадку, є інституціональні зміни, що, на наше переконання, повинні включати три фази розвитку інноваційної економіки.

Перша фаза – фаза безпосереднього перетворення, тобто зародження якісно нових інституційних змін. Друга фаза – фаза поступового розвитку інституційних змін та набуття характерних рис “нової” форми інститутами розвитку при невідірваності від “старої” форми економічної системи.

Третя фаза – пікова фаза. Вона проявляється у новій, системній та комплексній модернізації “старих” інститутів розвитку, їх перетворенні на “нові” інститути інноваційного розвитку й адаптацією до повністю нової, відмінної від попередньої форми економічної системи.

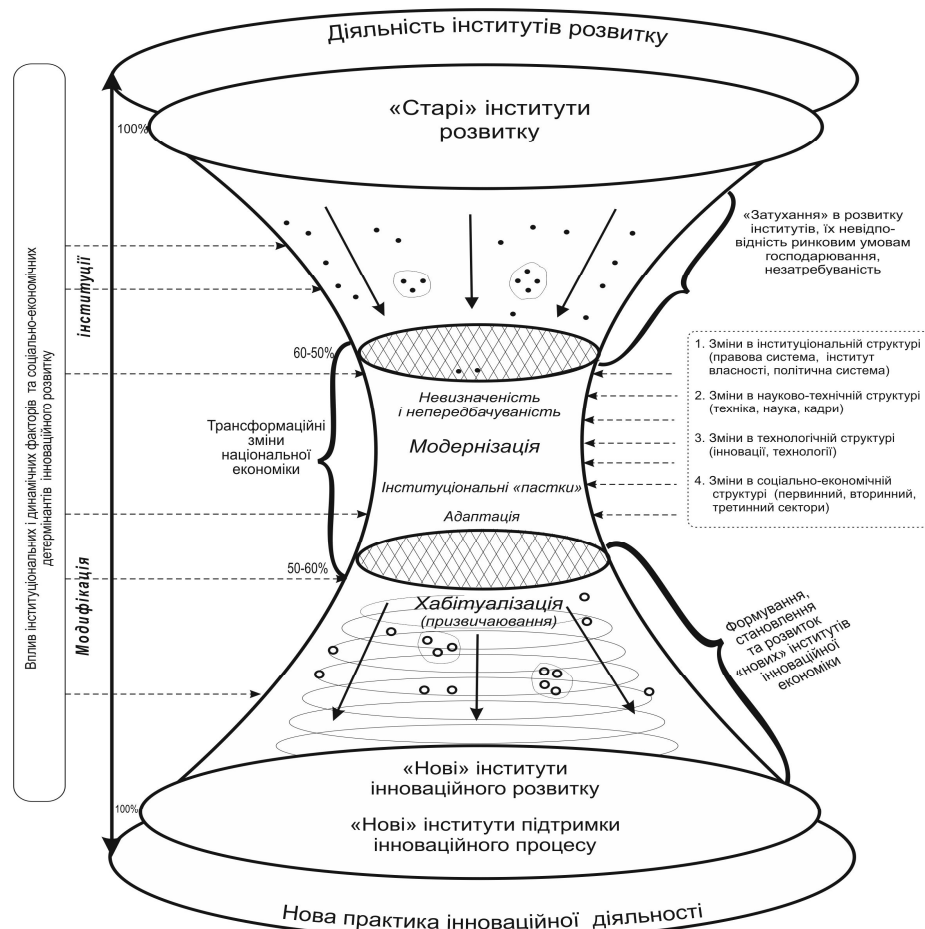
“Нові” інститути інноваційного розвитку повинні володіти рисами стійкості до нових умов функціонування. Дана фаза може характеризуватися не лише перетворенням “старих” інститутів, а й появою та зародженням кардинально “нових” інститутів підтримки інноваційних процесів, що відбуваються в країні. Логіка формування у просторова-часовому вимірі інститутів інноваційного розвитку представлена на рисунку 1.

Парагенез інститутів розвитку розуміємо як деяке спільне просторове походження “старих” інститутів розвитку та “нових” інститутів інноваційного розвитку. Вище вказані інституційні одиниці характеризуються подібністю в послідовності формування та є такими, що функціонують в єдиному економічному полі. Разом з тим, “нові” інститути інноваційного розвитку є в деякій мірі “генетично” пов'язані з “старими” інститутами розвитку (рис. 1).

В рамках нашого дослідження розрізняємо окрім інституціоналізації ще й реінституціоналізацію та деінституціоналізацію. В такому випадку під інституціоналізацією інноваційної економіки розумітимемо завершення формування і становлення “нових” інститутів інноваційного розвитку та нових норм, правил, традицій тобто інституцій інноваційної економіки. Вважаємо, що реінституціоналізацію інноваційної економіки слід визначити як

процес часткової зміни чи реформування чинних норм інноваційної сфери та інститутів розвитку. Під деінституціоналізацію інноваційної економіки маємо на увазі припинення існування норм, правил, традицій, які вже діють, або іншими словами руйнування чи занепад існуючих інститутів розвитку.

Разом з тим, виходячи з досліджуваної проблеми, ми пропонуємо ввести в науковий обіг нову категорію дуоінституціоналізація (duoinstitutionalization) інноваційної економіки розуміючи під нею одночасне функціонування в інституціональному просторі “старих” інститутів розвитку, що знаходяться в стані трансформації, модифікації, адаптації й хабітуалізації та “нових” інститутів інноваційного розвитку. Іншими словами ми спостерігаємо, так би мовити, паргенез інститутів розвитку.

Рис. 1. Логіка формування у просторова-часовому вимірі інститутів інноваційного розвитку
(розробка автора)

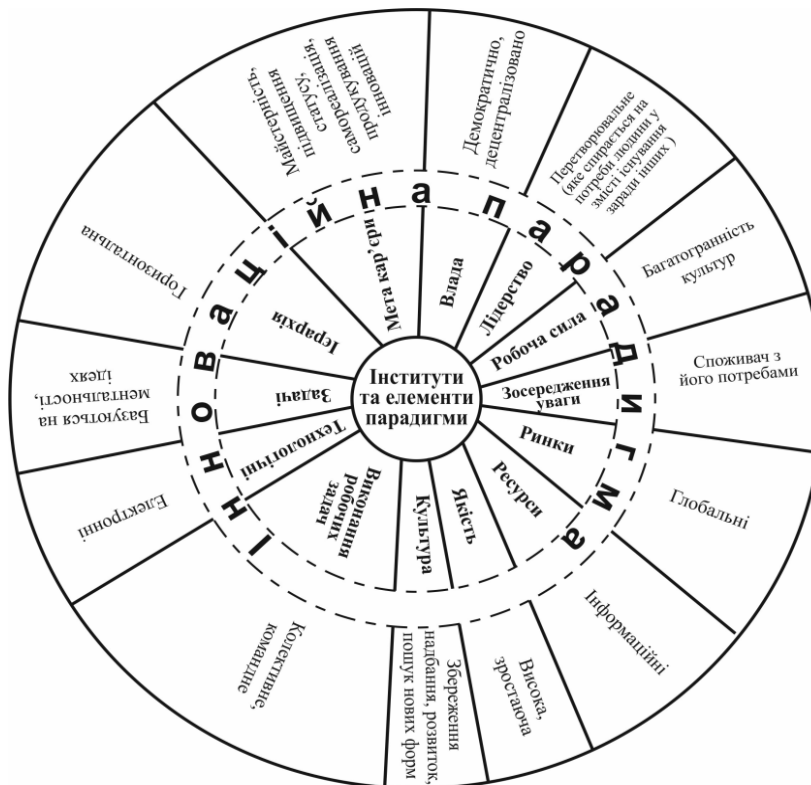
Інституціональні зрушення в економіці в напрямі інноваційності – це довгохвильовий перетворювальний процес соціально-економічного розвитку структурних одиниць, що проявляється в досягненні пікових показників розвитку та процесом хабітуалізації, тобто “озвичаюванням” (з англ. “habitual” – “звичайний”) “нових” інститутів інноваційного розвитку.

Нами використано саме категорію “хабітуалізація”, адже вона як ніяка інша, влучно пояснює дію інститутів інноваційного розвитку. Хабітуалізацію “нових” інститутів інноваційного розвитку ми розуміємо як перетворення діяльності інститутів на повсякденну та призвичаєну до нових правил, норм, умов. Свого часу німецький соціолог М. Вебер (M. Weber) цей процес називав рутинізацією, в якому харизматичні ідеї перетворюються на звичайний, рутинний порядок речей.

Але сьогодні, поряд з еволюційним, спостерігається біфуркаційний шлях розвитку, миттєвий перехід до якісно нового стану, тобто революційний тип розвитку [4, с. 24]. Він характеризується нестійкістю, нестабільністю, технологічними проривами, винаходами, науковими відкриттями, які діють за новими принципами.

Даний тип розвитку на початку XXI ст. охопив усі галузі науки і техніки. Саме це й спонукало нас обґрунтувати своє розуміння нової економічної парадигми інноваційної економіки, виходячи з біфуркаційного періоду розвитку. Ключові інститути та елементи інноваційної парадигми представлено на рис. 2.

Під парадигмою інноваційного розвитку вбачаємо базову концептуальну схему (приклад, зразок), модель постановки проблем становлення інноваційної економіки і їх вирішення, методів дослідження, які є панівними, актуальними й переважають в науковій сфері сьогодні [5, с. 763]. Парадигма інноваційного розвитку України повинна базуватися на принципі незалежного розвитку регіонів в рамках галузевої спрямованості та співробітництва. Інноваційний розвиток регіонів має базуватися на використанні власних коштів і венчурного капіталу та вмінні їх вдало поєднувати в практичній інноваційній діяльності.

Рис. 2. Ключові інститути та елементи парадигми інноваційного розвитку
(розробка автора)

В науковій літературі сьогодні зустрічаємо спроби науковців дослідити і теоретико-методологічний контент концепції інноваційного економічного зростання. При цьому, вчені пропонують розуміти під інноваційним зростанням – зростання, що ґрунтується на підприємницькій ініціативі в галузі ринкової, науково-технічної й організаційно-економічної діяльності. Дана концепція узгоджується з інтенсивним типом економічного зростання. Особливістю інноваційного типу зростання є те, що інновації дають змогу усувати (або ж суттєво зменшувати) бар'єри, утворені чинниками попиту і розподілу, у зв'язку з суперечністю між ефективністю та соціальною спрямованістю економічного зростання.

Разом з тим, вважаємо за доцільне, в межах досліджуваної в статті проблеми зазначити, що розуміють і під біфуркацією. Так, американський дослідник Е. Петерс (Е. Peters), тлумачить біфуркацію, як “явище, яке полягає в тому, що нелінійна динамічна система набуває вдвічі більше рішень порівняно з тим, що було до досягнення критичного рівня” [6, с. 296]. Російський науковець у сфері соціальної синергетики В. Бранський, визначає біфуркацію як “розгалуження старої якості на безліч кінцевих цілком визначених нових якостей. Це так звана нелінійність першого роду, яка надає процесу самоорганізації неоднозначний (“стохастичний”) характер” [7, с. 119].

Біфуркацію можна розглядати і як математичне зображення діалектичного переходу кількісних змін у якісні та представити як перехід динамічної системи від одного структурно-стійкого стану до іншого через структурно-нестійкий стан в точці біфуркації. Це дозволяє пов'язати пошук аналітичних виражень для біфуркацій з пошуком джерел і відповідних законів управління інноваційною економікою як складною не рівноважною динамічною системою.

Провідну роль у парадигмі інноваційного розвитку відіграє наука та знання. Техніка в новій економічній парадигмі інноваційної економіки орієнтується на наукові відкриття. Ці наукові відкриття стають вихідною базою для створення нових галузей виробництва. Безпосередньо в самому виробництві активізуються наукові дослідження, виникає творча співдружність вчених, провідних наукових співробітників, інженерів, спеціалістів, а підприємства переростають у науково-промислові комплекси.

Що стосується використання термінів “біфуркаційний шлях розвитку”, “точка біфуркації” та “біфуркаційний період” в даній парадигмі, то на нашу думку, це є прийнятним і допустимим. Пов'язане це з тим, що під час біфуркаційного періоду в інноваційній системі є три можливих типи траєкторії подальшого розвитку: руйнування, прогресивний розвиток, регресивний розвиток (під час якого можливе й подальше руйнування інноваційної системи та перехід на прогресивну траєкторію).

Поведінка системи поблизу точки біфуркації істотно ускладнюється. “В центрі уваги синергетики перебувають критичні точки, в яких система змінює характер макроскопічної поведінки і може зазнавати нерівноважних фазових переходів між осциляціями, просторовими структурами і хаосом”, - пише китайський економіст В.-Б. Занг (V.-B. Zanh) [8, с. 290].

“В точці біфуркації все визначає випадковість. У момент біфуркації система може піти неоптимальним шляхом розвитку і через випадковість вибору вийти на таку траєкторію, що йде в сторону.... З цих причин нелінійну нерівноважну систему можна визначити як таку, що “приховує” в собі біфуркацію, тобто різноманіття можливих шляхів свого подальшого розвитку” [9, с. 50–51].

Важливо звернути увагу при розгляді еволюційно-біфуркаційного становлення “нових” інститутів

інноваційного розвитку та “затухання старих” інститутів розвитку і на той факт, що аналізуючи статичний (повторення лише в просторі) і динамічний (повторення в часі) порядок, ми можемо зіштовхнутися у реальній практиці зі статичним (безлад в просторі) і динамічним (безлад в часі) хаосом [4; 10].

З цих причин, трансформаційні зміни національної економіки на шляху до формування інноваційної економіки повинні відбуватись шляхом здійснення економічної модернізації та проведення реформ. Під час системної та комплексної модернізації, в економіці відбуваються зміни в інституціональній, науково-технічній, технологічній та соціально-економічній структурах.

Український дослідник В. Решетило [9; 11] зауважує, що з позиції економічної синергетики “інституційні зміни соціально-економічних систем, що трансформуються, можуть бути визначені, як складний процес системних взаємодій, що виникає під впливом зовнішніх і внутрішніх флуктуацій і приводить інституційну систему в точку біфуркації (точка біфуркації в синергетиці – точка галуження шляхів еволюції відкритої нелінійної системи) й існування кількох траєкторій її подальшого розвитку” [9, с. 50]. Вважаємо за доцільне зазначити, що під інституціональними змінами розуміємо безперервний процес кількісно-якісних і сутнісних змін та перетворень різних соціальних та економічних інститутів.

Відтак, формування синергетичних режимів із загостренням, можливе лише через резонансний вплив на точки росту економіки, що пов’язані з інноваційними галузями, розвиток яких відбувається нелінійно і стохастично. Останнє пояснюється тим, що суттєва інновація здійснює потужний флуктуаційний вплив на економіку і означає її рух до точки біфуркації [12, с. 151].

Зміни нестійких нерівноважних інституційних систем (в даному випадку така, як характерна сьогодні для України) пов’язані з актуалізацією їх потенційного стану, з невизначеністю й альтернативністю їх розвитку, і тому вдосконалення – це лише один із можливих результатів, який може бути реалізований тільки за певних умов [255]. “В соціально-економічних системах перехідного типу визначальним чинником інституційних змін виступає чинник випадковості та невизначеності інституційного вибору”, - пише В. Решетило [9, с. 51]. Для розуміння всієї складності процесів, що відбуваються в момент інституційного вибору, науковець формально визначає наступну функцію виду:

$$V = F(X, Y, K, W, S) \quad (1)$$

де V – інституційний вибір в умовах невизначеності та випадковості;

X – множина чинників, що піддаються впливу суб’єктів інституційних змін;

Y – множина чинників, регулювати які неможливо (неформальні та випадкові реакції економічних агентів в сфері інновацій, непередбачені обставини, виникнення ризику);

K – можлива кількість зовнішніх чинників, що впливають на інституційний вибір (наприклад, державні та неурядові програми інноваційного розвитку, чинник НТП, посилення ринкової економічної інтеграції);

W – кількість внутрішніх чинників, що впливають на інституційний вибір (в нашому випадку це можуть бути фактори: ресурсні, управлінські, структурні, виробничо-збутові, фінансові, техніко-технологічні, зміни в поведінці новаторів, інноваторів);

S – множина можливих альтернатив, що виникають у процесі нелінійної взаємодії формальних і неформальних інститутів інноваційного розвитку (не пунктуальність, неетичність партнерів, узгодженість, злагодженість).

Отже, F як функція інституційного вибору визначається безліччю можливих альтернатив, але лише частина з них піддається свідомому впливу суб’єктів інституційного вибору.

Біфуркація, спонукаючи інституціональну систему до вибору, тим самим націлює її на внутрішню єдність [13, с. 58]. З формалізованих позицій, інноваційний розвиток виступає як сукупність змін в процесах взаємозв’язку кількісних (збільшення і зменшення числових значень частин, що складають ціле), якісних і структурних змін соціально-економічної системи. Це свідчить про можливість побудови моделі взаємодії різних видів елементів інноваційної економіки як взаємодії множин. Взаємодія – це процес, що “розвертається в часі і просторі впливу одних структур на інші шляхом обміну енергією, інформацією, рухом, матеріалами, речовиною” [14, с. 57].

В нашому випадку – мається на увазі утворення та взаємодія інноваційних кластерних структур, техніко-технологічних зон, технопарків, інноваційно-технологічних центрів (ІТЦ), центрів колективного користування високотехнологічним обладнанням, інноваційних хабів, іннотехів.

Інституціональні зміни виявляються в існуючій довготривалій за визріванням і становленням зміні. На думку українського професора О. Носової така зміна “виявляється у стійкому й оборотному за швидкістю здійснення перетворенні та різноякісному за ефектом дії впливі на інституційних суб’єктів, політичні організації і формальні інститути. Інституційний процес характеризують еволюційна, кумулятивна й адаптивна зміни. Під першою розуміють зсув у периферійних правилах та їх поступове перетворення на правила вищого порядку. Кумулятивна зміна визначається ступенем розвитку інститутів і виявляється в загальних змінах функціонуючих норм, правил та інститутів. Адаптивна зміна характеризує використання й адаптацію норм і правил поведінки економічних суб’єктів існуючими умовами” [15, с. 28].

У ході інституційних змін, супроводжуваних створенням інститутів інноваційного розвитку, виробленням і використанням нових норм, правил у суспільстві, відбувається перехід трансформаційної системи до нового стану рівноваги, до нового інституційного порядку.

В результаті проведеного дослідження можна зробити узагальнений висновок про те, що нова економічна парадигма інноваційного розвитку базується на наступних взаємопов’язаних складових:

- економіки творчих змістів та творчих знань, як основного фактора виробництва духовно-морального та

інтелектуального капіталів;

- додана вартості, як джерела соціально-економічного розвитку;
- інновацій, як ресурсу, залученого до процесу суспільного виробництва;
- конкурентоздатності, як умови ефективного господарського порядку і рівноправної інтеграції країн у систему світового розподілу праці.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. В підсумку, можемо зазначити, що процес формування сучасної інноваційної моделі економіки має бути невід'ємною складовою стратегії соціально-економічного розвитку України. Результатом створення такої моделі буде становлення принципово нової системи формування економічних ресурсів, орієнтованої на досягнення стратегічних цілей розвитку економіки і суспільства України. Вважаємо, що суспільство повинно усвідомити, що запорукою успішного розвитку (як економічного, так і соціального) є постійне інноваційне оновлення в основі якого лежить інноваційна спрямованість всіх сфер діяльності суб'єктів господарювання.

Подальші дослідження можна здійснювати в напрямі розроблення нових емпіричних моделей з метою аналізу взаємозв'язку між інституціональним розвитком та інвестиційним кліматом в Україні і здійсненням інноваційної діяльності, а також удосконалення методології аналізу інституціональних факторів економічного розвитку.

Література.

1. Пахомов С. Ю. Економічне зростання в контексті інституціоналізму / С. Ю. Пахомов // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 4. – С. 11–16.
2. Івашина С. Ю. Соціально-інституціональні аспекти економічної трансформації / С. Ю. Івашина, О. Ф. Івашина // Проблеми економіки. – 2014. – № 2. – С. 309–314.
3. Зибарева О. В. Трансформація соціально-економічного розвитку регіону в період ринкових перетворень (на матеріалах Чернівецької області): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.10.01 “Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка” / О. В. Зибарева. – Львів : НАН України. Ін-т регіон. дослідж., 2003. – 20 с.
4. Краус Н. М. Економічна парадигма інноваційного розвитку: біфуркаційний аспект / Н. М. Краус // Інституціональні перетворення в суспільстві: світовий досвід і українська реальність : тези доп. учасників ІХ міжнар. наук.-практ. конф., (м. Мелітополь, 19–21 верес. 2014 р. – Мелітополь : Вид-во Мелітопол. ін-ту держ. та муніципального упр. Класичного приватного ун-ту, 2014. – С. 23–26.
5. Большой экономический словарь / под ред. А. Н. Азрилияна. – 7-е изд., доп. – М. : Ин-т новой экономики, 2010. – 1472 с.
6. Петерс Э. Хаос и порядок на рынках капитала. Новый аналитический взгляд на цикличность, цены и изменчивость рынка / Э. Петерс. – М. : Мир, 2000. – 336 с.
7. Бранский В. П. Социальная синергетика как постмодернистская философия истории / В. П. Бранский // Общественные науки и современность. – 1999. – № 6. – С. 117–127.
8. Занг В.-Б. Синергетическая экономика. Время и перемены в нелинейной экономической теории / В.-Б. Занг ; пер. с англ. Н. В. Островской. – М. : Мир, 1999. – 335 с.
9. Решетило В. П. Біфуркаційний характер інституційних змін соціально-економічних систем перехідного типу / В. П. Решетило // Економічна теорія. – 2007. – № 4. – С. 49–58.
10. Краус Н. М. Понятійний апарат та критерії інституціоналізації інноваційної економіки в контексті структурної економічної трансформації / Н. М. Краус // Фінанси України. – 2015. – № 1. – С. 111–125.
11. Решетило В. П. Синергетика актуального і потенційного у становленні та розвитку інституційних систем / В. П. Решетило // Економічна теорія. – 2006. – № 1. – С. 24–29.
12. Решетило В. П. Финансовая синергия экономического развития самоорганизующихся общественных систем [Электронный ресурс] / В. П. Решетило // Цифровой репозиторий ХНУГХ им. А. Н. Бекетова : веб-сайт. – [X.], 2010. – Электрон. текст. данные. – Режим доступа: <http://eprints.kname.edu.ua/5.pdf>. – Название с экрана. – Дата просмотра: 26.04.2015.
13. Решетило В. П. Синергия становления и развития региональных экономических систем : монография / В. П. Решетило ; Харк. нац. акад. горд. хоз-ва. – Х. : Изд-во ХНАМГ, 2009. – 218 с.
14. Коренченко Р. А. Общая теория организации : учеб. для вузов / Р. А. Коренченко. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 286 с. – (Серия “Профессиональный учебник: Менеджмент”).
15. Носова О. В. Інституціональні підходи до дослідження перехідної економіки / О. В. Носова // Економічна теорія. – 2006. – № 2. – С. 25–36.

References.

1. Pakhomov, S. Yu. (2013), “Economic growth in the context of institutionalism”, *Formuvannia Rynkovykh Vidnosyn v Ukraini*, no. 4, pp. 11–16.
2. Ivashyna, S. Yu. and Ivashyna, O. F. (2014), “Social and institutional aspects of economic transformation”, *Problemy ekonomiky*, no. 2, pp. 309–314.
3. Zybareva, O. V. (2003), “Transformation of socio-economic development in the period of market transformation (based on Chernivtsi region)”, Ph.D. Thesis, Placement of the productive forces and regional economy, Institute of Regional Researches, Lviv, Ukraine.
4. Kraus, N. M. (2014), “Economical paradigm of innovative development: bifurcational aspect”, *Tezy dopovidy uchasykyv IX Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Abstracts of participants of the IX International Scientific and Practical Conference], *Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia* [International Scientific and Practical Conference],

Melitopol Institute of State and Municipal Management of Classic Private University, Melitopol, Ukraine, pp. 23–26.

5. Azriliyan, A. N. (2010), *Bolshoy ekonomicheskii slovar* [Great Dictionary of Economics], Institute of New Economy, Moscow, Russian.

6. Peters, E. (2000), *Khaos i poriadok na rynkakh kapitala. Novyy analiticheskiy viglyad na tsiklichnost, tseny i izmenchivost pyinka* [Chaos and order in the capital markets. New analytical view of recurrence, prices and volatility of the market], Peace, Moscow, Russian.

7. Branskiy, V. P. (1999), “Social Synergetics as a postmodern philosophy of history”, *Obshchestvennye nauki i sovremennost*, no. 6, pp. 117–127.

8. Zang, V.-B. (1999), *Sinergeticheskaya ekonomika. Vremia i peremeny v nelineynoy ekonomicheskoy teorii* [Synergetic economics. Time and changes in the nonlinear economic theory], Peace, Moscow, Russian.

9. Reshetylo, V. P. (2007), “Bifurcation character of institutional changes of social and economic systems of transitional type”, *Ekonomichna teoriia*, no. 4, pp. 49–58.

10. Kraus, N. M. (2015), “Conceptual apparatus and criteria of institutionalization of innovative economy in the context of structural economic transformation”, *Finansy Ukrainy*, no. 1, pp. 111–125.

11. Reshetylo, V. P. (2006), “Synergetics of actual and potential in becoming and development of institutional systems”, *Ekonomichna teoriia*, no. 1, pp. 24–29.

12. Reshetylo, V. P. (2010), “Financial synergy of economic development of self-organizing of social systems”, *Tsifrovoy repozitariy KhNUGKh im. A. N. Beketova*, [Online], available at: <http://eprints.kname.edu.ua/5.pdf> (Accessed 26 Apr 2015).

13. Reshetylo, V. P. (2009), *Sinerhiya stanovleniya i razvitiya regionalnykh ekonomicheskikh system* [Synergy of formation and development of regional economic systems], KhNAMG, Kharkov, Ukraine.

14. Korechenko, R. A. (2003), *Obshchaya teoriya organizatsii* [General Theory of organization], Yuniti-Dana, Moscow, Russian.

15. Nosova, O. V. (2006), “Institutional approaches to the research of transition economy”, *Ekonomichna teoriia*, no. 2, pp. 25–36.

Стаття надійшла до редакції 16.01.2016 р.